

กระบวนการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ โคก หนอง นา โมเดล
ในเขตอำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี
The Process of Development of “Khoke Nong Na Model”
Phototype Area in Laosueakok District Ubonratchathani
Province

เบญจมาภรณ์ สัมฤทธิ์^{1*} และรัตนะ ปัญญาภา²
Benjamaporn Sumrit^{1*} and Rattana Panyapa²

Received : May 15, 2024; Revised : July 6, 2024; Accepted : July 11, 2024

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) กระบวนการตัดสินใจพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ โคก หนอง นา ในเขตอำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี และ (2) แนวทางการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ โคก หนอง นา ในเขตอำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้เข้าร่วมโครงการพัฒนาพื้นที่ โคก หนอง นา โมเดล ประจำปี พ.ศ. 2564 ของกรมการพัฒนาชุมชน จากผู้เข้าร่วมโครงการทั้งหมด 23 ครัวเรือน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง การสำรวจและสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลมาวิเคราะห์ สรุปผล และอภิปรายผลตามทฤษฎี และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อให้ได้คำตอบการวิจัยตรงตามวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกิดขึ้นจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอกปัจจัยภายในประกอบด้วย 1) ความชื่นชอบทำการเกษตรของผู้เข้าร่วม 2) ความต้องการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน 3) ความพยายามในการทดลองสิ่งใหม่ 4) ไม่มีค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมโครงการ 5) ความเชื่อมั่นที่มีต่อเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ปัจจัยภายนอกประกอบด้วย 1) สื่อ

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี; Faculty of Humanities and Social Sciences Ubon Ratchatani Rajabhat University, Thailand.

* Corresponding Author; e-mail : benjamaporn.sG64@ubru.ac.th

² คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี; Faculty of Education, Ubon Ratchatani Rajabhat University, Thailand.

* Corresponding Author; e-mail : benjamaporn.sG64@ubru.ac.th

Citation : Sumrit, B. & Panyapa, R. (2024). The Process of Development of “Khoke Nong Na Model” Phototype

Area in Laosueakok District Ubonratchathani Province. **Journal of Local Governance and**

Innovation. 8(3) : 333-346; DOI : <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2024.68>

ประชาสัมพันธ์จากแหล่งต่างๆ 2) คำแนะนำจากเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน 3) คนรู้จักเป็นผู้แนะนำให้เข้าร่วมโครงการ 4) เป็นโครงการของรัฐบาลที่มีความน่าเชื่อถือ ด้านพัฒนาการเข้าร่วมโครงการ 1) ผู้เข้าร่วมโครงการทุกคนจะต้องเข้ามาทำหนังสือยินยอมการใช้ประโยชน์ในที่ดินทำกินของตน 2) การฝึกอบรมทักษะระยะสั้นการพัฒนาสิทธิกรรมสู่ระบบเศรษฐกิจพอเพียงรูปแบบ โคก หนอง นา โมเดล 3) ขุดปรับพื้นที่ต้นแบบตามแนวทาง โคก หนอง นา โมเดล 4) การพัฒนาพื้นที่ตามต้นแบบตามแนวทาง โคก หนอง นา โมเดล โดยใช้หลักสำคัญในการพัฒนา 4 ประการ ดังนี้ 1) การดำเนินกิจกรรมตามแนวทางที่โครงการกำหนด 2) การพัฒนาจะประสบผลสำเร็จเกิดขึ้นจากตัวของผู้เข้าร่วมโครงการ ต้องเรียนรู้และนำมาปฏิบัติด้วยตนเอง 3) การรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ 4) การศึกษาจากผู้เข้าร่วมโครงการที่ประสบความสำเร็จและนำมาปรับใช้ในพื้นที่ของตนเอง แนวทางการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบตามแนวทาง โคก หนอง นา โมเดล ถูกออกแบบโดย ตัวผู้เข้าร่วมโครงการ ตามความมุ่งหวังที่จะพัฒนาพื้นที่ต้นแบบของตนเอง โดยอาศัยหลักคิดตามแนวทาง โคก หนอง นา โมเดล เป็นตัวกำกับทิศทางในการพัฒนาพื้นที่ ซึ่งมีบทบาทและความสำคัญเป็นอย่างมากในการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบตามแนวทาง โคก หนอง นา โมเดล ไปสู่เป้าหมายตามที่โครงการกำหนด

คำสำคัญ (Keywords) : โคกหนองนาโมเดล, การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบโคกหนองนาโมเดล

Abstract

The objectives of this research to study (1) the decision-making process for developing the organic farming by way of Khok Nong Na model in Laosueakok district, Ubon Ratchathani province and (2) guidelines for developing the organic farming by way of Khok Nong Na model in Laosueakok district, Ubon Ratchathani province. The sample group used in the research were 23 households participating in the project in the organic farming by way of Khok Nong Na model development project for the year 2021 of the Community Development Department. This research uses qualitative research methods to interview a sample group, participatory survey and observation, collecting data from documents and related research, analyzing the data, summarizing the results, and discussing the results according to theories and phenomena that occur in order to obtain research answers that meet the objectives of the study.

The results of the research found that the decision-making process to participate in the project occurred from both internal and external factors. Internal factors included 1) the participants' passion for farming 2) the desire to solve arable land problems 3) the effort in experimenting new thing; 4) There is no cost to

Citation : เบญจมาภรณ์ สัมฤทธิ์ และรัตนะ ปัญญาภา. (2567). กระบวนการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ โคก หนอง นา โมเดล ในเขต

อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น. 8(3) : 333-346;

DOI : <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2024.68>

participate in the project. 5) having confidence in community development officials. External factors include 1) public relations media from various sources, 2) advice from community development officials, 3) acquaintances recommending participation in the project, 4) being a reliable government project. The development aspects of participating in the project: 1) All project participants must come and make a letter of consent for the use of their arable land. 2) The participants participate short-term skills training in developing agriculture towards a sufficiency economy system in the organic farming by way of Khok Nong Na model. 3) The participants excavate and adjust the prototype area according to the Khok Nong Na Model guidelines. 4) The participants develop the prototype area according to the Khok Nong Na Model guidelines using 4 important principles of development as follows: 1) Carry out activities according to the project guidelines 2) Development success will come from the project participants that they have learned and put into practice by themselves. 3) Receive support from various agencies 4) Study from successful project participants and apply it in their own areas. Guidelines for developing prototype areas according to the Khok Nong Na model were designed by project participants with the expectations of developing their own prototype areas using the principles of the Khok Nong Na model. It is as a guideline for developing areas that play a role and it is very important to develop the prototype area according to the Khok Nong Na model approach to reach the goals set by the project

Keywords : Khok Nong Na Model, development of the Khok Nong Na Model prototype area

บทนำ (Introduction)

จากสถานการณ์ที่ผ่านมา เป็นที่ทราบกันดีว่าประเทศไทยต้องเผชิญกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) ซึ่งจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้ส่งผลกระทบต่อประเทศไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ด้านการสาธารณสุข ด้านการคมนาคมและอื่นๆ นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบเป็นวงกว้างไปยังประเทศใกล้เคียงและสังคมโลก อีกทั้งเกิดวิกฤตด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ปัญหามลภาวะ ปัญหภัยแล้ง ปัญหาน้ำท่วมที่คาดว่าจะรุนแรงขึ้นมากไปอีก เหล่านี้สามารถสร้างความเสียหายต่อชีวิตและโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น ทำให้เศรษฐกิจฐานราก (Local Economy) ของประเทศเกิดความเสียหาย เกิดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคม ตลอดจนระบบการผลิตพืชผลทางการเกษตร

Citation : Sumrit, B. & Panyapa, R. (2024). The Process of Development of “Khome Nong Na Model” Phototype

Area in Laosueakok District Ubonratchathani Province. **Journal of Local Governance and Innovation.** 8(3) : 333-346; DOI : <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2024.68>

ที่มีความสัมพันธ์เนื่องกับความมั่นคงทางอาหารของไทยก็จะได้รับผลกระทบในครั้งนี้ด้วย ขณะที่ระบบนิเวศ ทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ มีแนวโน้มเสื่อมโทรมลงและมีแนวโน้มที่จะสูญเสียความสามารถในการรองรับความต้องการของมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิธีการที่เป็นทางออกของประเทศไทย ในการรอดพ้นวิกฤตคือการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งได้ถูกกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561 – 2580 ตามนโยบายรัฐบาล ที่จะสืบสาน รักษา ต่อยอดศาสตร์พระราชาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ให้กลายเป็นหลักสำคัญในการฟื้นฟูเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมให้กับประชาชนคนไทยทุกระดับ รูปแบบการพัฒนาประเทศได้มีการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การส่งเสริมการเรียนรู้หลักการทำงานและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมากมายมาใช้ประโยชน์ เพื่อการพัฒนาประเทศในวงกว้าง รวมทั้งเผยแพร่ศาสตร์พระราชาและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างกว้างขวางเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา อย่างยั่งยืน (ทองคุณ บุญศรี กรรณิการ์ ลิขิตพัฒนกุล และพัทธ์ธิดา บุญญานุสนธิ์, 2564: 11) ตลอดจนการนำหลักพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล” มาเป็นส่วนหนึ่งในการฟื้นฟูเยียวยาประเทศในภาวะวิกฤต

กรมการพัฒนาชุมชนภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงมหาดไทย ได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้โครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล” เป็นหลักสำคัญในการฟื้นฟูเยียวยาประชาชนในพื้นที่ระดับครัวเรือน ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ สร้างการมีส่วนร่วมให้กับประชาชนในระดับพื้นที่ เน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยการพัฒนาคนให้สามารถพึ่งตนเองได้ สามารถบริหารจัดการทรัพยากรของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาหมู่บ้านและชุมชนให้มีวิถีชีวิตตามหลักของเศรษฐกิจพอเพียงและเป็นสังคมที่เรียนรู้การปรับตัวได้อย่างมีศักยภาพ โดยกรมการพัฒนาชุมชน มูลนิธิสิริกรรมธรรมชาติ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ภาควิชาเครื่องจักรกลพัฒนาทั้ง 7 ภาควิชา ได้แก่ ภาครัฐ ภาควิชาการ ภาควิชาการ ภาควิชาการ ภาควิชาการ ภาควิชาการ ภาควิชาการ ส่งเสริม ภาควิชาการ ส่งเสริม โดยได้นำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นต้นแบบในการพัฒนาพื้นที่ เพื่อแก้ไขปัญหาภายใต้วิกฤต (กรมการพัฒนาชุมชน, 2563: 3) มุ่งบริหารจัดการน้ำให้เพียงพอสำหรับดำรงชีวิตและสร้างผลผลิตให้มีความมั่นคง สร้างความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่ ให้ประชาชนสามารถรอดพ้นจากความอดอยาก ปรับตัวภายใต้ข้อจำกัดของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ได้อย่างมีภูมิคุ้มกัน ตามรูปแบบการขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาประเทศ โดยใช้หมู่บ้านเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา มุ่งสร้างภูมิคุ้มกันภายในให้กับทุกครัวเรือน พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศให้เกิดความสมดุล ส่งเสริมให้คนมีความรู้ความสามารถในการจัดการตนเอง ตลอดจนสามารถปรับตัว เรียนรู้การใช้ชีวิตในรูปแบบ New Normal มีอาชีพมีรายได้ในภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นแบบไม่ทันได้เตรียมตัวรับมือได้ การนำศาสตร์พระราชามาประยุกต์ใช้พร้อมๆ กับแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจาก

Citation : เบญจมาภรณ์ สัมฤทธิ์ และรัตนะ ปัญญาภา. (2567). กระบวนการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ โคก หนอง นา โมเดล ในเขต

อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น. 8(3) : 333-346;

DOI : <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2024.68>

พระราชดำริของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ที่ทรงพระราชทานเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จะเป็นทางออกเพื่อสร้างทางรอดให้กับประเทศไทยที่รัฐบาลเลือกใช้

การออกแบบพื้นที่ต้นแบบตามแนวทาง “โคก หนอง นา” โมเดล เป็นการจัดการพื้นที่โดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีใหม่ ศาสตร์พระราชาและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชนที่มีที่ดินทำกิน สร้างภูมิคุ้มกันในการใช้ชีวิตให้สามารถพึ่งพาตนเอง แม้ว่าจะมีความแตกต่างด้านภูมิสังคมและบริบทต่างๆ บ้างก็ตาม รวมถึงเป็นส่งเสริมการจ้างงานและสร้างรายได้ให้กับ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น การถูกพักงาน การลดอัตราค่าจ้างแรงงาน การปรับค่าแรง เป็นต้น มีการบูรณาการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบระดับตำบลและหมู่บ้านในระดับครัวเรือน เพื่อการบริหารจัดการน้ำที่เหมาะสม แก้ปัญหาความแห้งแล้ง น้ำท่วม ยึดหลักภูมิสังคมตามแนวพระราชดำริ มุ่งส่งเสริมให้เกิดการผลิตสินค้าและบริการ การแปรรูป และการตลาด ส่งเสริมชุมชนให้สามารถแก้ไขวิกฤตด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง สร้างความรัก ความสามัคคีต่อกัน และส่งเสริมสุขภาพร่างกายให้แข็งแรงจากการทำกิจกรรมในโครงการ สร้างระบบเกษตรกรรมที่ยั่งยืน สามารถผลิตอาหารปลอดภัย สิ้นค้าเกษตรอินทรีย์ พืชสมุนไพรชนิดต่างๆ เพื่อให้อาหารมีคุณภาพและสรรพคุณทางยาที่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันต้านทานจากเชื้อไวรัสโคโรนาได้ อีกทั้งยังเพิ่มการกักเก็บน้ำฝนที่ตกในพื้นที่ได้เพียงพอต่อการเพาะปลูกและการดำรงชีวิต ช่วยการแก้ปัญหาภัยแล้งและน้ำท่วม เพิ่มพื้นที่อุดมสมบูรณ์ มีป่าที่ฟอกอากาศบริสุทธิ์ และช่วยกักเก็บโอโซนในชั้นบรรยากาศ ลดปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM 2.5 เก็บรักษาและฟื้นฟูหน้าดิน ด้วยการเก็บตะกอนดินในพื้นที่ ช่วยสร้างความสมดุลของระบบนิเวศในดิน น้ำและป่า เพิ่มความหลากหลายให้กับพันธุกรรมของสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์ ที่สำคัญยังช่วยชุมชนได้เตรียมความพร้อมให้ชุมชนมีความสามารถในการพึ่งตนเองในเรื่องของน้ำ อาหาร พลังงานทดแทน สร้างภูมิคุ้มกันชุมชนต่อสภาพปัจจุบันที่โลกกำลังเผชิญกับวิกฤตความเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติธรรมชาติอย่างรุนแรง วิกฤตทางด้านโรคระบาด วิกฤตทางด้านความอดอยาก วิกฤตความขัดแย้งของสงครามเศรษฐกิจ หรือสงครามในรูปแบบต่างๆ ในอนาคต (กรมการพัฒนาชุมชน, 2563: 7)

ในปี 2564 กรมการพัฒนาชุมชน ได้ขับเคลื่อนนโยบายเร่งด่วนสำคัญภายใต้โครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล” ดำเนินการในพื้นที่ 73 จังหวัด 575 อำเภอ 3,264 ตำบล 25,179 แปลง โดยจังหวัดอุบลราชธานี มีแปลงที่เข้าร่วมโครงการ “โคก หนอง นา โมเดล” มากที่สุดในประเทศไทย เป็นจำนวนทั้งสิ้น 4,044 แปลง แบ่งเป็น HLM 3,973 แปลง และ CLM 71 แปลง จนได้รับการขนานนามว่า “มหานครแห่ง โคก หนอง นา” (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี, 2565: 1) โดยถึงแม้ว่าโครงการดังกล่าวจะเป็นโครงการที่เปิดรับสมัครผู้ที่สนใจเข้าร่วมโครงการในปีแรก แต่กลับมีผู้สนใจ

สมัครเข้าร่วมโครงการเป็นจำนวนมาก จนกระทั่งจังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดที่ได้รับการอนุมัติโครงการฯ มากที่สุดในประเทศไทย บัดนี้โครงการฯ ได้ดำเนินการขุดปรับพื้นที่พร้อมทั้งดำเนินการตามแนวทางต่างๆ ที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนด ไม่ว่าจะเป็นการการฝึกอบรมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ “โคก หนอง นา โมเดล” ให้กับผู้เข้าร่วมโครงการ เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในพื้นที่แปลง “โคก หนอง นา โมเดล” ของตนเอง การพัฒนาฐานการเรียนรู้ในด้านต่างๆ การทำการเกษตรตามหลักสัจธรรมธรรมชาติ ฯลฯ เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นความสำคัญในเรื่องของการศึกษาปัจจัยและกระบวนการตัดสินใจเข้าร่วมพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ โคก หนอง นา พัฒนาการโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” ตลอดจนศึกษาค้นหาแนวทางการพัฒนาโครงการดังกล่าว เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินโครงการในปีถัดไปหรือพัฒนาพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยกำหนดพื้นที่ศึกษาในอำเภอเหล่าเสือโก้ก เนื่องจากเป็นพื้นที่การดำเนินงานของผู้วิจัยเอง

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษากระบวนการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ โคก หนอง นา ในเขตอำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาพื้นที่ตามแนวทาง โคกหนอง นา โมเดล ในเขตอำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

งานวิจัยนี้ทำการศึกษากระบวนการตัดสินใจพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ โคก หนอง นา พัฒนาการในการเข้าร่วมโครงการฯ ตลอดจนแนวทางการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ โคก หนอง นา ในเขตอำเภอเหล่าเสือโก้ก โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) จำนวนทั้งหมด 23 ครึ่งเรียน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้แก่ ครึ่งเรียนต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล” (Household Lab Model for quality of life: HLM) พร้อมทั้งนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดทฤษฎีใหม่ และแนวคิดโคก หนอง นา โมเดล มาเป็นชุดความรู้ในการอธิบายปรากฏการณ์และองค์ความรู้ที่เกิดขึ้น

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

- (1) ศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) เพื่อรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลจากผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือราชการ และ เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

(2) การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (participant observation) โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบตามแนวทางโคก หนอง นา โมเดล ในแต่ละครัวเรือน พร้อมทั้งสังเกตพฤติกรรมหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

(3) การสัมภาษณ์เชิงลึก (indepth interview) ใช้การพูดคุยที่ไม่เป็นทางการ โดยการเข้าไปพูดคุยกับครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบตามแนวทาง โคก หนอง นา โมเดล โดยใช้คำถามปลายเปิด ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้อธิบายเรื่องราวต่างๆในมุมมองที่เปิดกว้าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยการจัดระเบียบข้อมูล (Data organizing) นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาจัดเป็นหมวดหมู่ อย่างมีระบบ พร้อมนำไปวิเคราะห์ (Data analysis) ข้อมูลที่ได้จากการจัดระเบียบจะนำมาวิเคราะห์โดยการเลือกใช้เทคนิคต่างๆ ในการวิเคราะห์ให้เหมาะสมกับลักษณะของข้อมูล โดยวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอในรูปแบบของการบรรยายลักษณะของข้อมูลที่ได้ สรุปผล ตีความและตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิเคราะห์ข้อมูล (Conclusion, Interpretation and verification) จากนั้นทำการสรุปข้อมูลในแต่ละประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย อภิปรายผลข้อมูลตามทฤษฎีและปรากฏการณ์ เพื่อสร้างข้อสรุปและข้อเสนอแนะที่เกิดขึ้น โดยใช้วิธีการที่มีระบบระเบียบ เป็นที่น่าเชื่อถือได้ของการวิจัยทางสังคมศาสตร์

ผลการวิจัย (Research Results)

1. กระบวนการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ โคก หนอง นา ในเขตอำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกิดขึ้นจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอก หลักการสำคัญของ โคก หนอง นา โมเดล เป็นการออกแบบที่เน้นหลักกิจกรรมธรรมชาติตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการบริหารจัดการน้ำด้วยหลักการออกแบบตามหลักภูมิสังคม วิเคราะห์ทั้งลักษณะทางภูมิศาสตร์และสังคมศาสตร์ควบคู่กัน เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ได้อย่างสูงสุด เป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่พัฒนาแนวคิดมาจากหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รัฐบาลเลือกใช้สำหรับพื้นที่พหุประเทศหลังประสบกับปัญหาวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) โดยน้อมนำแนวพระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ 9 มาปรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศให้ดำเนินต่อไปได้ หลักการสำคัญของ โคก หนอง นา โมเดล เป็นการออกแบบที่เน้นหลักกิจกรรมธรรมชาติตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการบริหารจัดการน้ำด้วยหลักการออกแบบตามหลักภูมิสังคม วิเคราะห์ทั้งลักษณะทางภูมิศาสตร์และสังคมศาสตร์ควบคู่กัน เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ได้อย่างสูงสุด มีความเหมาะสมและถูกใจผู้เข้าร่วมโครงการ ทั้งยังเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีให้เกิดขึ้นด้วย กระบวนการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ สามารถสรุปปัจจัยใน

Citation : Sumrit, B. & Panyapa, R. (2024). The Process of Development of “Khoke Nong Na Model” Phototype

Area in Laosueakok District Ubonratchathani Province. **Journal of Local Governance and Innovation**. 8(3) : 333-346; DOI : <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2024.68>

การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ โคก หนอง นา โมเดล ของอำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี ได้เป็นประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1.1 ปัจจัยภายในของผู้เข้าร่วมโครงการ ประกอบด้วย 1) ความชื่นชอบทำการเกษตรของผู้เข้าร่วมโครงการทั้ง 23ครัวเรือน การเข้าร่วมโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ โคก หนอง นา โมเดล เป็นความหวังในการทำเกษตรรูปแบบใหม่ และไม่ได้มีผลกระทบใดต่อการทำการเกษตรแบบเดิม เพียงแต่ปรับพื้นที่ให้มีความเหมาะสมมากขึ้น และทดลองใช้วิธีการใหม่ในการทำการเกษตร 2) ความต้องการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน จะเห็นได้ว่าเจ้าของแปลงในหลายพื้นที่ ประสบกับปัญหาผลผลิตทางการเกษตรไม่เป็นที่พอใจ นำในการทำการเกษตรไม่เพียงพอ โครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ โคก หนอง นา โมเดล เป็นโครงการที่พูดถึงการบริหารจัดการพื้นที่ การบริหารจัดการน้ำ ผู้เข้าร่วมโครงการความคาดหวังว่าโครงการนี้จะสามารถแก้ปัญหาด้านการจัดการน้ำได้จริง 3) ความพยายามในการทดลองสิ่งใหม่ โคก หนอง นา โมเดล เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นใหม่ โดยยึดหลักสิทธิธรรมชาติ หลักภูมิสังคม โดยสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ เกิดการประยุกต์สู่แนวทางปฏิบัติที่เรียกว่า โคก หนอง นา โมเดล ใช้แนวความคิดหลายๆ อย่างผสมผสานเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างความเป็นธรรมชาติให้กับพื้นที่ สร้างพื้นที่สีเขียวและระบบนิเวศที่ยั่งยืน การเข้าร่วมโครงการจะเป็นการปรับปรุงพฤติกรรมหรือความเคยชินเก่าๆ สร้างระบบนิเวศทางธรรมชาติด้วยตัวของตัวเองตามแนวทางที่โครงการกำหนดไว้ 4) ไม่มีค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมโครงการ เป็นสิ่งที่ทำให้หลายคนตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ ผู้เข้าร่วมโครงการไม่ได้สูญเสียอะไรจากโครงการ เพียงแต่ต้องยินยอมให้เกิดการขุดปรับพื้นที่ พื้นที่แปลงเดิมอาจเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป ซึ่งผู้เข้าร่วมโครงการต้องตัดสินใจให้ดีกว่าเข้าร่วม และเมื่อเข้าร่วมโครงการแล้ว การขุดปรับพื้นที่ก็สร้างประโยชน์ในการสร้างพื้นที่กักเก็บน้ำได้เช่นกัน แม้จะมีเงื่อนไขห้ามทำให้พื้นที่โคก หนอง นา แปลงเป็นรูปแบบอื่น แต่เมื่อครบระยะเวลาตามที่กำหนด หากไม่ประสงค์ที่จะทำ โคก หนอง นา ต่อตนก็สามารถปรับพื้นที่ของตัวเองกลับมาเป็นเหมือนเดิมได้เช่นกัน 5) ความเชื่อมั่นที่มีต่อเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ หลายท่านเข้าร่วมโครงการจากการรู้จักสนิทสนมกันเป็นการส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เป็นเวลาไม่น้อยที่เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ ได้สานสัมพันธ์ความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน เกิดจากการร่วมงาน การทำกิจกรรมร่วมกัน การช่วยเหลือไปมาหาสู่ซึ่งกันและกันการสร้างศรัทธาระหว่างกัน

1.2 ปัจจัยภายนอกของผู้เข้าร่วมโครงการ ประกอบด้วย 1) สื่อประชาสัมพันธ์ ผู้เข้าร่วมโครงการหลายท่านได้รับทราบข่าวสารการเข้าร่วมโครงการจากสื่อประชาสัมพันธ์แหล่งต่างๆ โดยกรมการพัฒนาชุมชน พยายามสร้างการรับรู้ให้กับพี่น้องประชาชนในทุกช่องทางที่สามารถทำได้ ซึ่งทุกสื่อประชาสัมพันธ์พยายามอธิบายแนวคิด หลักการทำ โคก หนอง นา โมเดล ให้เป็นที่รู้จักและแพร่หลายออกไปมากที่สุด หลายคนตัดสินใจเข้าร่วมโครงการจากสื่อประชาสัมพันธ์เหล่านี้ เพราะแสดงให้เห็นแนวคิดและหลักการทำ โคก หนอง นา โมเดล ได้อย่างชัดเจน 2) คำแนะนำจาก

เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ผู้มีบทบาทในการสร้างการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระดับพื้นที่ เป็นผู้อธิบายที่ไปที่มาของโครงการ วัตถุประสงค์ของโครงการ ขั้นตอนและวิธีการ ตลอดจนผลที่คาดว่าจะได้รับ กฎระเบียบข้อบังคับหรือสิ่งที่ต้องถือปฏิบัติให้กับผู้สนใจเข้าร่วมโครงการฟัง อีกทั้งยังเป็นผู้ตอบทุกปัญหาข้อสงสัยเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้สนใจเข้าร่วมโครงการ เกิดเป็นความมั่นใจระหว่างกัน ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการได้ง่ายขึ้น 3) คนรู้จักเป็นผู้แนะนำให้เข้าร่วมโครงการ มีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างกันไปตามสถานที่ต่างๆ นำไปสู่การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการอีกทางหนึ่ง 4) เป็นโครงการของรัฐบาล มีความน่าเชื่อถือ มีเจ้าหน้าที่สนับสนุนโครงการที่เห็นได้จริง สามารถเข้าร่วมโครงการได้โดยไม่ต้องกังวลว่าจะถูกหลอกให้หลงเชื่อ มั่นใจได้ว่าภาครัฐจะดำเนินการชดเชยพื้นที่ให้จริงไม่มีค่าใช้จ่ายตามที่รัฐบาลกล่าวไว้

การเข้าร่วมโครงการเมื่อตัดสินใจเข้าร่วมโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ โคก หนอง นา โมเดล ผู้เข้าร่วมโครงการจะต้องเริ่มเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ เริ่มตั้งแต่การยินยอมให้ชดเชยพื้นที่ การฝึกอบรมเตรียมความพร้อมก่อนพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ การนำความรู้ที่ได้จากการอบรมมาพัฒนาพื้นที่ต้นแบบของตนเอง การติดตามผลการพัฒนาพื้นที่ในแต่ละปีจนกระทั่งครบกำหนดระยะเวลา 5 ปี ตามที่หน่วยงานกำหนด ดังนี้ 1) ผู้เข้าร่วมโครงการทุกคนจะต้องเข้ามาทำหนังสือยินยอมการใช้ประโยชน์ในที่ดินทำกินของตนเพื่อพัฒนาพื้นที่ตามรูปแบบแนวทางของ โคก หนอง นา โมเดล ผู้เข้าร่วมโครงการจะต้องได้รับการสร้างความรู้ความเข้าใจเบื้องต้น กฎระเบียบและข้อจำกัดต่างๆ จากเจ้าหน้าที่ 2) การฝึกอบรมทักษะระยะสั้นการพัฒนาเกษตรกรรมสู่ระบบเศรษฐกิจพอเพียงรูปแบบ โคก หนอง นา โมเดล เป็นการจัดหลักสูตรปูพื้นฐานเตรียมความพร้อมให้กับผู้เข้าร่วมโครงการ เพื่อให้เข้าใจหลักการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ โคก หนอง นา โมเดล ในทิศทางเดียวกัน เจ้าของแปลงต้องเข้ารับการฝึกอบรมทักษะระยะสั้นเป็นเวลา 5 วัน 4 คืน ในแต่ละวันจะมีการกำหนดหลักสูตรการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับนำไปพัฒนาพื้นที่ต้นแบบของผู้เข้าร่วมโครงการแต่ละคน ผู้เข้าร่วมโครงการจะมีทักษะในการพัฒนาพื้นที่ โคก หนอง นา ของตนเอง จะได้ทดลองออกแบบ โคก หนอง นา โมเดล มีทักษะในการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดระบบนิเวศที่สมบูรณ์แบบ 3) การพัฒนาพื้นที่ครัวเรือนต้นแบบตามแนวทาง โคก หนอง นา โมเดล หลังเข้าร่วมการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้เข้าร่วมโครงการจะได้รับการชดเชยพื้นที่ของตนเองตามรูปแบบ โคก หนอง นา โมเดล การชดเชยพื้นที่ในลักษณะดินที่แตกต่างกันจะมีรูปแบบของขนาดและความตื้นลึกของสระน้ำที่แตกต่างกัน แบบมาตรฐานมีทั้งแบบเป็นลักษณะของดินร่วน ดินทราย ดินเหนียว และดินร่วนปนทราย ขนาดพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส สี่เหลี่ยมผืนผ้า สามเหลี่ยมหรือลักษณะอื่นๆ จะมีผลต่อการวางผังสระน้ำของแต่ละพื้นที่ แต่ละแปลงจะออกแบบโดยอาศัยพื้นฐานของการคำนวณในหลายศาสตร์ เช่น หลักวิศวกรรม การคำนวณทิศทางลม การออกแบบตามภูมิสังคม เป็นต้น เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับพื้นที่แปลงมากที่สุด 4) ผู้เข้าร่วมโครงการจะต้องดำเนินการพัฒนาพื้นที่ของตนเองให้เริ่มกลับมามีความอุดมสมบูรณ์มากที่สุด จะต้องดำเนินแนวทาง

ตามหลักสิทธิมนุษยชนชาติ เช่น การปลูกป่า 5 ระดับ, ป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง, การทำปุ๋ยหมัก, การเลี้ยงสัตว์, การห่มดิน, การกลิ้งดิน เป็นต้น ซึ่งการพัฒนาพื้นที่ของแต่ละแปลงก็มีความแตกต่างกันหลากหลายตามความชื่นชอบของผู้เข้าร่วมโครงการแต่ละคน

2.แนวทางการพัฒนาพื้นที่ตามแนวทาง โคกหนอง นา โมเดล ในเขตอำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า การพัฒนาพื้นที่ถูกออกแบบโดยตัวผู้เข้าร่วมโครงการ ตามความมุ่งหวังที่จะพัฒนาพื้นที่ต้นแบบของตนเองให้เป็นรูปแบบใด โดยอาศัยหลักคิดตามแนวทาง โคก หนอง นา โมเดล เป็นตัวกำกับทิศทางการพัฒนาพื้นที่ จากความคาดหวังที่จะพลิกฟื้นความอุดมสมบูรณ์ การสร้างพื้นที่สีเขียวให้กับพื้นที่ สร้างระบบนิเวศที่ยั่งยืน การปลูกพืชผัก เลี้ยงสัตว์ เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร การปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การสร้างศูนย์เรียนรู้ โคก หนอง นา โมเดล ล้วนเป็นความคาดหวังที่เกิดขึ้นในพื้นที่ทั้ง 23 แปลง ผู้เข้าร่วมโครงการที่มุ่งการพัฒนาแปลง โคก หนอง นา โมเดล ไปในทิศทางใด รูปแบบการพัฒนาพื้นที่ก็จะแสดงให้เห็นในแปลงพื้นที่นั้น โดยทิศทางการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ โคก หนอง นา โมเดล ของอำเภอเหล่าเสือโก้ก เป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกัน ผู้เข้าร่วมโครงการทุกคนมีความพร้อมสำหรับการเรียนรู้และทดลองพัฒนาพื้นที่ของตนเองไปพร้อมกัน ซึ่งแนวทางการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ โคก หนอง นา โมเดล ให้ประสบความสำเร็จจะต้องเน้นหลักสำคัญในการพัฒนา 4 ประการ ดังนี้ 1.การดำเนินกิจกรรมตามแนวทางที่โครงการกำหนด 2.การพัฒนาจะประสบความสำเร็จเกิดขึ้นจากตัวของผู้เข้าร่วมโครงการ การเรียนรู้และนำมาถือปฏิบัติ 3.การรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ โคก หนอง นา อาศัยทั้งหลักของภูมิศาสตร์ กลไกและทิศทางดินฟ้าอากาศ ทิศทางลม การหักเหของแสง องค์ความรู้ด้านปศุสัตว์ การทำการเกษตร การออกแบบพื้นที่ตามหลักวิศวกรรมศาสตร์ แต่ละกระบวนการล้วนต้องได้รับคำปรึกษาจากหน่วยงานหรือผู้มีประสบการณ์เกี่ยวข้อง 4.การศึกษาจากผู้เข้าร่วมโครงการที่ประสบความสำเร็จและนำมาปรับใช้ในพื้นที่ของตน เป็นการเชื่อมโยงองค์ความรู้จากผู้ประสบผลสำเร็จในการทำ โคก หนอง นา โมเดล เพื่อเป็นแบบอย่างการเรียนรู้และทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการสามารถนำเอาความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในแปลงของตนเองได้ กล่าวโดยสรุป ทุกข้อมีบทบาทและความสำคัญเป็นอย่างมากในการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ ตามแนวทาง โคก หนอง นา โมเดล ไปสู่เป้าหมายตามที่โครงการกำหนด สะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบการพัฒนาพื้นที่ของผู้เข้าร่วมโครงการ เกิดเป็นความภาคภูมิใจที่ได้ลงมือปฏิบัติ เห็นวิธีการพลิกฟื้นผืนดินให้กลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้งด้วยตัวของเราเอง

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

กระบวนการตัดสินใจเข้าร่วมพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ โคก หนอง นา โมเดล พัฒนาการของโครงการ ตลอดจนแนวทางการพัฒนาพื้นที่ โคก หนอง นา โมเดล ในเขตอำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี มีรูปแบบการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบตามแนวทาง โคก หนอง นา

Citation : เบญจมาภรณ์ สัมฤทธิ์ และรัตนะ ปัญญาภา. (2567). กระบวนการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ โคก หนอง นา โมเดล ในเขต

อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น. 8(3) : 333-346;

DOI : <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2024.68>

โมเดล สอดคล้องกับงานวิจัยของทองคุณ บุญสอน กรรณิการ์ ลิขิตพัฒนกุล และพัทธ์ธิดา บุญญา นุสนธิ์ (2564: 54) ที่ได้ศึกษารูปแบบการขับเคลื่อนโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา พช.” ระดับครัวเรือน โดยมีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อรูปแบบการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นทุนความรู้ ทุนพื้นที่และธรรมชาติ ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนโครงสร้างพื้นฐาน และทุนทางวัฒนธรรม มีการดำเนินวิถีชีวิตแบบพึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปัจจัยหนุนเสริมและผลักดันให้เกิดความสำเร็จในการพัฒนาพื้นที่ประกอบด้วย การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ การทำงานบูรณาการร่วมกันทั้ง 7 ภาควิ การนำหลักทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล” มาปรับใช้ในพื้นที่ ความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนพื้นที่ และด้านสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศเอื้ออำนวย มีการบริหารจัดการน้ำ บริหารจัดการพื้นที่ด้วยการทำเกษตรที่หลากหลาย มีการปลูกพืชผสมผสานโดยใช้หลักสิทธิธรรมชาติดูแลระบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยไม่ปล่อยให้พื้นที่ว่างเปล่า ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ที่ผลิตขึ้นเองแทนปุ๋ยเคมี ทำเกษตรแบบพึ่งตนเอง การบริหารจัดการพื้นที่ให้เป็นศูนย์เรียนรู้ การพัฒนารูปแบบการผลิตและการตลาดสำหรับผลผลิตทางการเกษตร โดยยึดหลักการพอกิน พอใช้ พออยู่ พอมี พอร่มเย็น บุญ ทาน เก็บ ขาย และชาย ตามหลักของทฤษฎีบันได 9 ขั้น

โคก หนอง นา โมเดล มีรูปแบบในการพัฒนาทักษะของผู้เข้าร่วมโครงการ โดยใช้การฝึกอบรมทักษะระยะสั้น 5 คืน 4 วัน ประกอบด้วย การเรียนรู้ภาคทฤษฎี การลงมือปฏิบัติ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้และเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการพัฒนาพื้นที่โคก หนอง นา โมเดล ในระดับพื้นที่ สอดคล้องกับ รัชนิวรรณ จินธรรม ปันณ์ภัส ถกลภักดี และอรรวรรณ ภัสสรศิริ (2561: 237) ได้ทำการศึกษาเครือข่ายกลไกกรมธรรมชาติเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้นำหลักการที่เกี่ยวข้องและจำเป็นกับการเรียนรู้มาบูรณาการฝึกทักษะให้กับกลุ่มเป้าหมาย มีการอบรมเชิงปฏิบัติการในศูนย์เครือข่ายกลไกกรมธรรมชาติโดยการให้ความรู้ ทดลอง และปฏิบัติ มีรูปแบบการฟังบรรยายและการลงมือปฏิบัติจริง มีสื่อและวิทยากรในการเรียนรู้ ใช้การประเมินเชิงปริมาณและการประเมินแบบตลอดจนสร้างการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมในด้านต่างๆ เช่น ด้านความรู้ เจตคติ การปฏิบัติ ฯลฯ เมื่อผ่านการเรียนรู้ เพื่อให้โครงการสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้

การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การใช้ศาสตร์พระราชา หลักสิทธิธรรมชาติดูแลหลักทฤษฎีบันได 9 ขั้น มาประยุกต์เข้ากับหลักการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบตามแนวทาง โคก หนอง นา โมเดล สอดคล้องกับงานของ อธิภาวุฒิ พุฒินวรงค์ (2563: 38) ได้ทำการศึกษาเรื่องการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล” โดยกล่าวถึงการดำเนินโครงการเป็นการนำศาสตร์หนึ่งของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ใช้แนวทางการทำเกษตรอินทรีย์ และการสร้างชีวิตที่ยั่งยืนโดยนำหลักสิทธิธรรมชาติดูแล การเลี้ยงดิน ให้ดินเลี้ยงพืช การเก็บกักน้ำให้กระจายทั่วพื้นที่ เป็นการบริหารจัดการดิน น้ำ ป่า มุ่งเน้นให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางการพัฒนา มีการพัฒนาตนเอง และการพัฒนาอาชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมนำหลักสิทธิธรรมชาติดูแลหลักทฤษฎีบันได 9 ขั้น มาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ของตนเอง สร้างความเกื้อกูลทาง

ธรรมชาติ การอนุรักษ์และบำรุงดิน การจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ สร้างอาชีพสร้างรายได้ สร้างคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน และเป็นต้นแบบสำหรับขยายผลองค์ความรู้ให้กับเกษตรกรรายอื่นๆ ได้

กระบวนการและแนวทางการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบตามแนวทาง โคก หนอง นา โมเดล ในเขตอำเภอเหล่าเสือโก้ก สอดคล้องกับ ชยุต อินทร์พรหม (2561: 7) ที่ได้ศึกษากระบวนการและแนวทางการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ประยุกต์ไปปฏิบัติให้สำเร็จ มีความสอดคล้องกันในเรื่องของการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ หลักกสิกรรมธรรมชาติ การประมงและปศุสัตว์ในพื้นที่ขนาดเล็ก ให้จัดการที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยปรับปรุงและฟื้นฟูระบบนิเวศเกษตร ทรัพยากรทางธรรมชาติ สร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน เงื่อนไขความสำเร็จประกอบด้วย บุคคล การตลาด การสืบทอด ถ่ายทอดความรู้ เครือข่าย และการพึ่งตนเองของเกษตรกร โดยส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงทางอาหารในที่ดินทำกินขนาดเล็ก มีกระบวนการพัฒนาเกษตรกร เผยแพร่ความรู้สู่สาธารณะ และมีการจัดตั้งสถาบันหรือองค์กรรับผิดชอบ

ความสำเร็จในการพัฒนาพื้นที่ โคก หนอง นา โมเดล ในเขตอำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี จะต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความร่วมมือในการทำกิจกรรม การพัฒนาพื้นที่แปลง โคก หนอง นา โมเดล ของตนเอง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การพัฒนาพื้นที่แปลง โคก หนอง นา โมเดล อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ ภูมิปัญญา เกิดศรี (2553: 35) ได้ศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตปฏิรูปที่ดิน กล่าวถึง ตัวแปรที่มีผลต่อความสำเร็จในการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติคือ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาวะผู้นำ ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันระหว่างเกษตรกร การประสานงานการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ข้อเสนอแนะของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตปฏิรูปที่ดิน คือ 1) จะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ที่สนใจหรือกลุ่มเป้าหมายอย่างจริงจัง 2) ภาครัฐควรมีความต่อเนื่องในการให้ความสนับสนุน และตอบสนองความต้องการและภูมิปัญญาของชุมชน 3) จะต้องมีการวางแผนร่วมกันของหน่วยงานต่างๆ และมีการทำงานร่วมกันเชิงบูรณาการ

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรกำหนดขนาดพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการให้มีความเหมาะสม ไม่เล็กไปหรือใหญ่เกินไป เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการออกแบบพื้นที่เชิงภูมิสังคมไทย ส่งผลให้ให้เห็นรูปแบบการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น ควรสนับสนุนงบประมาณให้มีความเหมาะสมกับการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบตามแนวทาง โคก หนอง นา โมเดล งบประมาณด้านต่างๆ ต้องมีความสอดคล้องและต่อเนื่อง เพื่อให้การพัฒนาพื้นที่ตลอดระยะเวลา 5 ปี มีความต่อเนื่องเกิดการพัฒนาอย่างเป็นระดับ ควรส่งเสริมการพัฒนาตนเอง การพัฒนาองค์ความรู้ การพัฒนาเครือข่ายองค์ความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจตามยุทธศาสตร์ชาติที่

Citation : เบญจมาภรณ์ สัมฤทธิ์ และรัตนะ ปัญญาภา. (2567). กระบวนการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ โคก หนอง นา โมเดล ในเขต

อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น. 8(3) : 333-346;

DOI : <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2024.68>

รัฐบาลกำหนดสู่การนำไปปฏิบัติระดับพื้นที่อย่างมีกลยุทธ์ ต้องมุ่งเน้นการบูรณาการทุกภาคส่วนในการทำงานร่วมกัน ร่วมกันส่งเสริมสนับสนุนและให้บริการทั้งด้านความรู้ ด้านวิชาการ วัสดุอุปกรณ์ นวัตกรรมในการพัฒนาพื้นที่ งบประมาณโครงการอื่นที่เกื้อหนุนการพัฒนาพื้นที่ ผู้เข้าร่วมโครงการต้องนำองค์ความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรม จากการศึกษาเรียนรู้ การทดลองฝึกปฏิบัติ ตลอดจนประสบการณ์ชีวิตของตนเองมาใช้ในการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบตามแนวทาง โคก หนอง นา โมเดล นำทุนที่มีอยู่มาใช้ในการพัฒนาพื้นที่ให้มากที่สุด เพื่อเป็นการจัดสรรและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า เกิดกระบวนการจัดสรรทุนที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเกิดความยั่งยืนในอนาคต รูปแบบการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบตามแนวทาง โคก หนอง นา โมเดล ระดับพื้นที่ สามารถนำไปเป็นต้นแบบการพัฒนาให้กับพื้นที่อื่นๆ ที่อยู่ในการเริ่มต้นพัฒนาพื้นที่ของตนเอง เพื่อให้แปลงพื้นที่ดังกล่าวสามารถเป็นต้นแบบและแหล่งเรียนรู้ โคก หนอง นา ได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำการศึกษาและวิจัยในพื้นที่ที่มีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งพื้นที่ในเขตอำเภออื่น การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบในจังหวัดอื่น ศึกษารูปแบบการพัฒนาพื้นที่ที่ประสบผลสำเร็จและไม่ประสบผลสำเร็จ หรือการศึกษาผลการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบเมื่อครบกำหนดระยะเวลาการเข้าร่วมโครงการ 5 ปี การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบตามแนวทาง โคก หนอง นา โมเดล จะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด เป็นโครงการที่เหมาะสมที่จะนำมาพัฒนาต่อยอด หรือถูกบรรจุไว้ในแผนพัฒนาประเทศอีกต่อไปหรือไม่ เป็นสิ่งที่ควรมีการศึกษาต่อเนื่องในอนาคต

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรมการพัฒนาชุมชน และคณะ. (2563). คู่มือการใช้แบบมาตรฐานในการทำงานปรับปรุงแปลงที่ดิน โครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลัก ทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2563). เอกสารประกอบคำบรรยาย “ทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล”. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2564). เอกสารประกอบคำบรรยาย “แนวทางการดำเนินงานโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตประยุกต์สู่ โคก หนอง นา โมเดล”. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2561). เศรษฐกิจพอเพียงกับภาคการเกษตร. กรุงเทพฯ: บริษัท นวัตกรรมดาการพิมพ์ (ประเทศไทย) จำกัด.
- กัญญกร รัตนเกื้อกังวาน. (2560). แรงจูงใจในการเปลี่ยนมาเป็นเกษตรกรทฤษฎีใหม่ กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกรของตลาดสีเขียวในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และกลุ่มเกษตรกรใน

Citation : Sumrit, B. & Panyapa, R. (2024). The Process of Development of “Khoke Nong Na Model” Phototype

Area in Laosueakok District Ubonratchathani Province. Journal of Local Governance and Innovation. 8(3) : 333-346; DOI : <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2024.68>

**พื้นที่ใกล้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์การศึกษา
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.**

ชยุต อินทร์พรหม. (2561). **เศรษฐกิจพอเพียงกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ประยุกต์ ทานา 1 ไร่ ได้ 1
แสน.** วารสารพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. 20(2) : 1-15.

ทองคุณ บุญศรี กรรณิการ์ ลิขิตพัฒนะกุล และพัทธธิดา บุญญานุสนธิ์. (2564). **รูปแบบการ
ขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์
สู่ “โคก หนอง นา พช.”ระดับครัวเรือนพื้นที่ จังหวัดบุรีรัมย์.** นครราชสีมา: ศูนย์ศึกษา
และพัฒนาชุมชนนครราชสีมา.

พิเชฐ โสวิทยสกุล. (2562). **เอกสารการบรรยาย การขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชาสู่เป้า
หมายความ ยั่งยืนของโลก.** กรุงเทพฯ: การไฟฟ้าฝ่ายผลิต.

มาริษา ศรีชะแก้ว สถาพร วิชัยรัมย์ และสากล พรหมสถิตย์. (2563). **ศาสตร์พระราช : เกษตร
ทฤษฎีใหม่ในรูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล”.** วารสารสหวิทยาการจัดการคณะ
วิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. 4(2) : 30-40.

รัชนิวรรณ จินธรรม, ปณณรภัส ถกถกักดี และอรรวรรณ ภัสสรศิริ. (2561). **การพัฒนารูปแบบการ
จัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายกสิกรรม
ธรรมชาติ.** วารสาร มจร. พุทธปัญญาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระ
บรมราชูปถัมภ์. 3(2) : 237-250.

สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2565). **คู่มือการดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎี
ใหม่ ปีงบประมาณ พ.ศ.2563-2565.** กรุงเทพฯ: กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตร
และเกษตรกรรมยั่งยืน สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

สำนักงานพัฒนาพื้นที่ปฏิรูปที่ดิน. (2565). **“แนวทางการพึ่งตนเองในการจัดเก็บน้ำระดับไร่นา
ตามแนวทางศาสตร์พระราชในเขตปฏิรูปที่ดิน”.** กรุงเทพฯ: สำนักงานการปฏิรูปที่ดิน
เพื่อการเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน. (2563). **เอกสารประกอบคำบรรยาย
“แนวทางการดำเนินงาน โครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลัก
ทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่ โคก หนอง นา โมเดล”.** กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน.

อัฐภาวุฒิ พลพัฒน์วงศ์. (2563). **การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา
โมเดล”.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.